

Ключевые слова: конфликт, конструктивный конфликт, деструктивный конфликт, молодая семья, супруги, взаимоотношения, противоречия, эмоционально-психологическая стабильность.

Peleshenko E.V., Meryuts T. Yu.

Theoretical bases of research of psychological features of conflicts in a modern young family

The article is devoted to research of psychological peculiarities of conflicts in the modern young family. The notion of conflict is defined as a collision of opposite interests and views, stress and extreme sharpening of contradictions between individuals. Classifications and types of conflicts, presented in the works of specialists on the subject of research are considered. The existing model models of spouses' behavior in interpersonal intra-family conflicts are determined. The main aspects of solving marital conflicts in the young family are investigated.

Key words: conflict, constructive conflict, destructive conflict, young family, marriage, relationships, contradictions, emotional and psychological stability.

Пелешенко Олена Вікторівна – асистент кафедри психології та соціології, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Северодонецьк;

Меріуц Тетяна Юріївна – магістрант кафедри психології та соціології, факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.9.01

Петрученко М.В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Проаналізовано поняття емоційного інтелекту, згідно теоретичним підходам та філософським напрямом таким як, матеріалізм, раціоналізм, емпіризм, гуманістичний, особистісний, суб'єктний, діяльнісний та біхевіористичний підходи.

Ключові слова: емоційний інтелект, структура емоційного інтелекту, теоретичні підходи, емпатія, емоції, здібності, компоненти емоційного інтелекту.

Постановка проблеми. В зв'язку з популярністю емоційного інтелекту, що сприяє досягненню успіху, стало актуальним дослідити це поняття глибше. Емоційний інтелект – це системний прояв когнітивних та емоційних здібностей з ціллю обробки різних видів інформації різними способами в різних формах поведінки та діяльності[16].

Ціль статті – дослідити поняття емоційного інтелекту у філософських напрямках та теоретичних підходах, а основна задача – обґрунтування поняття емоційного інтелекту.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Емоційний інтелект – це явище, яке допомагає людині будувати кар'єру, утримувати соціальні зв'язки та розвивати їх, створювати сім'ї та зберігати їх. Він є невід'ємною складовою нашого життя, завдяки якій ми досягаємо успіху, вчимося розуміти себе, свої емоції та інших.

Хоча поняття емоційного інтелекту виникло недавно, говорили про нього ще за часів Античності. Представник матеріалізму Арістотель вважав за необхідне дослідити і пізнати природу та сутність душі, потім її прояви, із яких одні, треба думати, складають її власні стани, інші ж притаманні - через душу- і живим істотам [1].

Душа сумує, радіє, сміливо прагне, переживає страх”, “вона гнівається, відчуває, розмірковує” і пропонує висловлюватись інакше: “людина робить це душею, співчуває, вчиться чи розмірковує” це теж слова які належать Арістотелю, які свідчать про те, що людина відчуває певні емоції, переживання і при цьому старається зрозуміти свої відчуття, проконтролювати поведінку й вчинити правильно [1]. Вчений говорив про відчуття людини, її роздуми, але це лише свідчить про зародження теорії про емоційний інтелект. Ці явища ще не є досить між собою пов'язані.

Декарт, представник раціоналізму, вважав: користь пристрастей полягає у єдиному – зміцненні та підтримці в душі думок. Шкода ж полягає у тому, що вони підтримують ці думки довше за необхідне, або ж навпаки зберігають ті з них, на яких краще не затримуватись [7]. Коли людина в стані тривоги, депресії, в її голові виникають певні думки. Поступово вони наростають й затримуються на період часу. Варто в такі моменти зрозуміти, що ти відчуваєш, проконтролювати та змінити. Декарт висловлював думку про те, що емоційний інтелект- це пристрасть, тобто користь емоційного інтелекту в думках людської душі.

Тільки вроджені ідеї, на думку Декарта, дають людині знання про сутності всього світу. Ці закони доступні тільки розуму, не вимагаючи інформації від органів чуття. Цей підхід до пізнання носить назву "раціоналізм", а розкриття і засвоєння вроджених ідей було названо раціональної інтуїцією [7]. Феномен емоційного інтелекту як системи вроджених здібностей прослідковується у моделі Дж. Мейєра та П. Селовея [21]. Зазначено, про домінування інтелекту над емоціями.

Емоції заважають по-справжньому пізнавати буття й успішно функціонувати індивіду й суспільству у цілому. Інтелект як здатність відрізняти правдиве від неправдивого. Відчуваючи іншу людину, в певних випадках, можна сказати говорить вона правду чи ні. Важко уявити пізнання світу без органів чуття. Завдяки одному лише зору ми отримуємо безліч інформації для обробки мозком, а емоції показують нам наш внутрішній світ і допомігають

зрозуміти інших та вчинити правильно. Феномен системи вроджених здібностей теж викликає суперечності. Здібності людини можна розвивати протягом життя, тому, на мою думку, емоційний інтелект теж можна розвинути.

З погляду філософського напрямку емпіризму, особливо його представника Д.Юма співчуття пов'язане з емоційним інтелектом. З усіх людських пристрастей найбільш гуманним є співчуття. Співчуття стримує надмірний егоцентричний інтерес до себе. Вплив емоцій на когнітивні процеси, які обслуговують самосвідомість[17]. Тобто, співчуття, як форма емпатії стримує егоцентризм, адже людина переймається за іншу особу. Самосвідомість, як складова емоційного інтелекту за Д.Гоулманом має на собі відбиток емоцій, що впливають на сферу пізнання людини[6]. В сучасному світі, ми можемо говорити не лише про співчуття, як форму прояву емпатії, а й про реальне сприяння не на шкоду собі чи ж на альтруїстичну форму прову емпатії, в яких прослідковується переживання за іншу особу, допомога їй.

Г.Гегель в своїй роботі "Феноменологія духу" зазначав, що найцікавіший аспект психічної фізіології був би в тому, щоб піддати розгляду не просто симпатію, але, точніше кажучи, те втілення, яке отримує духовне у вигляді афектів. Було б важливо зрозуміти цей зв'язок, за допомогою якого відчувається гнів і мужність у грудях, в крові, в системі збудливості, зрозуміти, як відчувається міркування, розумова робота в голові, які центри системи чуттєвих збуджень[5]. Теорія Г. Гегеля говорить про зв'язок емоцій, поведінки з функціонуванням головного мозку, як подальший розвиток й майбутні дослідження, ще не було на той час обґрунтування про ці зв'язки.

Термін емпатія брав свої початки з такого поняття, як симпатія. З психофізіологічного боку, за виникнення емоцій відповідає лімбічна система. Найважливіша особливість такої системи - наявність замкнутих нейронних ланцюгів, що забезпечують циркуляцію збудження всередині утворень.

Елементи лімбічної системи мають численні зв'язки (аферентні й еферентні) з багатьма структурами кори й підкірка. Найпотужніші зв'язки існують між лімбічною системою і гіпоталамусом, через який у прояви емоцій утягуються вегетативна нервова система і гормональні механізми.

Лімбічна система має широкі двобічні зв'язки з новою корою, особливо зі скроневою і лобовою частками. За рахунок цих зв'язків лобові частки нової кори регулюють діяльність самої лімбічної системи. Саме вони дають змогу свідомо керувати виникненням або проявом емоцій.

За виникнення ж емпатії впливає наявність у структурах головного мозку людини і тварин групи дзеркальних нейронів. Вони допомагають одній істоті стимулювати певний стан іншої. Саме активність дзеркальних нейронів відіграє ключову роль у здатності до емпатії [6].

Жан- Жак Руссо вважав, що «Дитина менша від дорослого і не має ні сили його, ні розуму, але бачить і чує вона так само добре, як дорослий, або майже так само. Смак у неї такий же чутливий, хоча і менш тонкий; вона так само добре розрізняє запахи, хоча й не виявляє такої ж чутливості. З усіх здібностей

першими формуються й удосконалюються в нас почуття. Їх, виходить, слід перш за все розвивати; а між тим лише їх і забувають, ними й нехтують понад усе.»[14].

Згідно з цим, емоції розвиваються ще з малечку й важливо ще з самого дитинства вчитися користуватися ними. Адже на розвиток емоційного інтелекту впливають і батьки дитини, соціальні інститути емоційний досвід та інше.

Філософські напрямки багато вказували на важливість емоцій у житті та мислення, поклали початок досліджень про їх зв'язок, та фундамент для поняття емоційний інтелект.

У біхевіористичному підході Е.Торндайк трактуючи поняття соціальний інтелект, зосереджує увагу на здатності людини розуміти інших людей у процесі міжособистісних стосунків та спілкування[22]. Вчений вводить цей аспект вияву інтелекту у визначення IQ – коефіцієнта інтелекту. Саме з поняття соціального інтелекту й виросло поняття емоційного інтелекту, яке було розвинуто дослідниками, як Х.Гарднер [3], П.Селовей, Дж.Майер [21] та іншими. Ця теорія зосереджена на міжособистісному спілкуванні, стосунках з іншими.

Емоційний інтелект з точки зору гуманістичного підходу. Одним з представників такого підходу є А. Маслоу. Він зазначав, що люди залишаються напруженими, невротичними і тривожними тому, що вони не розуміють себе і один одного [20]. Адже емоційний інтелект дає змогу зрозуміти, що відчуваєш ти й можливо змінити це, розуміти, що відчувають інші, як боротися з емоціями, що заважають й прийти до самоактуалізованої особистості, до розкриття потенціалу людини. Для самоактуалізації є важливим емоційний інтелект, але варто включити й інші чинники, наприклад почуття безпеки, фізіологічні потреби людини та інше[20].

Х.Вайсбах й У.Данс визначають «емоціональний інтелект як ряд людських здібностей: характер, тактичність, тонкість відчуттів, людяність»[15].Також здібності як, розуміння інших, здатність до співчуття й автори вважали, що ці здібності сприяють здобуттю успіху людиною. На мою думку, не лише ці здібності впливають, а й психічні процеси, мотивація, досвід людини.

За Д. Гоулманом, поняття емоційного інтелекту означає здатність людини тлумачити власні емоції і емоції оточуючих з тим, щоб використовувати отриману інформацію для реалізації власних цілей[6]. Тобто розуміючи себе чи інших, ти знатимеш як вчинити в тій чи іншій ситуації, щоб це було на користь.

Автор виділяє такі складові емоційного інтелекту як[6]:

1. Знання своїх емоцій. Самосвідомість. Здатність час від часу відслідковувати почуття має вирішальне значення для психологічної проникливості і розуміння самого себе.

2. Управління емоціями. Уміння справлятися з почуттями, щоб вони не виходили за належні рамки, - це здатність, яка ґрунтується на самосвідомості. Це здатність заспокоїти самого себе, позбутися нестримної тривоги, зневіри.

3. Самомотивація (мотивація для самого себе). Приведення в порядок власних емоцій, щоб зосередитися на досягненні цілей, опанувати себе і не втратити здатність до творчості. Самоконтроль над емоціями - відстрочування задоволення і придушення імпульсивності - лежить в основі усіляких досягнень.

4. Емпатія, ще одна здатність, яка спирається на самоусвідомлення. Люди, здатні співпереживати, більше налаштовані на тонкі соціальні сигнали, що вказують, чого хочуть або чого потребують інші люди.

5. Підтримання взаємовідносин. Мистецтво підтримувати взаємини здебільшого полягає в умілому поводженні з чужими емоціями. З цим пов'язане поняття соціальної компетентності і некомпетентності і сполученими з ними специфічними навичками і вміннями[6].

Структура емоційного інтелекту у моделі Д. Гоулмана визначається ієрархічністю, оскільки людина спочатку визначає певну емоцію, а потім окреслити контроль над нею. Цей автор також визначає слово синонім до емоційного інтелекту як емоційна компетентність [6]. Емоційна компетентність як поінформованість в емоційній сфері особистості.

Бар-Он Р. визначає, емоційний інтелект як всі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині можливість успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями[18].

В його структуру входять такі складові як:

1. Самопізнання – усвідомлення своїх емоцій, впевненість у собі, самоповага, самореалізація, незалежність.

2. Навички міжособистісного спілкування – емпатія, соціальна відповідальність, взаєморозуміння.

3. Адаптаційні здібності – вміння вирішувати проблеми, реально оцінювати ситуацію, пристосовуватися до нових умов.

4. Управління стресовими ситуаціями – стресостійкість, контроль за імпульсивними спалахами.

5. Домінування позитивного настрою – відчуття щастя, оптимізм[18].

Бар-Он вважає, що набір навичок та здібностей, досвіду допоможуть людині у особистому та професійному житті. Представники гуманістичного підходу виділяли поняття емоційний інтелект, як сукупність здібностей, компетентностей, знань, що сприятимуть успіху у житті людини.

У діяльнісному підході Виготський Л.С. висунув таке твердження “...детерміністський аналіз мислення допускає розтин рушійних мотивів думки, потреб та інтересів, спонукань і тенденцій, які спрямовують рух думки в той чи інший бік”[2]. Афект, як емоційний стан людини пов'язаний з мисленнєвим процесом, емоції направляють мислення та думки, якщо мислення обеднувати з афектом, емоціями, так людина може трактувати причини самого мислення, чому саме так подумала й зробила.

У суб'єктному підході такі дослідники як Дж. Мейер, П. Селовеї, якими був введений сам термін емоційного інтелекту в психологію визнають

суб'єктивність емоційного досвіду особистості. Емоційний інтелект - це група ментальних здібностей, які сприяють усвідомленню і розумінню власних емоцій і емоцій оточуючих[21].

Згідно ним, емоційний інтелект включає в себе 4 частини:

- точність оцінки і вираження емоцій (здатність визначити емоції за фізичним станом, зовнішнім виглядом та поведінкою);
- використання емоцій в розумовій діяльності (як думати щоб мати певні результати й ефективно справлятися з негараздами, бачити світ з різних точок зору).
- розуміння емоцій (розуміти, що відчуваєш ти та інші)
- управління емоціями (керувати своїми емоціями, змінити їх чи направити в потрібне русло)[21].

Перша в науковій психології модель емоційного інтелекту. складається здібностей трьох типів: ідентифікація і вираз емоцій (впізнавання емоцій та їх прояв), регуляція емоцій, використання емоційної інформації в мисленні і діяльності[21].

Якщо розвивати ці здібності, то й розвиватиметься емоційний інтелект, що важливий і в розумовій діяльності.

Представник особистісного підходу Г.Гарднер визначав поняття «емоційний інтелект» у двох формах: міжособистісній і внутрішньоособистісній[3].

Під міжособистісним емоційним інтелектом розглядається здатність людини розуміти інших, усвідомлювати мотиви їхньої поведінки та ставлення до роботи, обирати шляхи ефективної співпраці з оточуючими.

Під внутрішньоособистісним емоційним інтелектом властивість людини, спрямовану на себе – здатність формувати точну, адекватну модель власного «Я» та використовувати її для ефективної життєдіяльності.

Автор виокремлював структуру: 1) вербальний інтелект; 2) логіко-математичний інтелект; 3) просторовий інтелект; 4) кінестетичний інтелект; 5) музичний інтелект; 6) міжособистісний інтелект; 7) внутрішньоособистісний. Він висловив припущення, що успішність життєдіяльності людини детермінована не одним, загальним типом інтелекту, а множинністю форм його прояву[3]. Виокремлена структура має тісний зв'язок з інтелектом (IQ), представлена саме змішана модель емоційного інтелекту.

Людина досягає успіху в професійній чи особистісній сфері не лише завдяки вербальному чи внутрішньоособистісному інтелекту, а й іншими типами, які складають структуру емоційного інтелекту.

Люсін Д.В. визначав емоційний інтелект як здатність до розуміння як власних, так і чужих емоцій і управління ними» [8], тоді людина ідентифікує емоції, контролює їх, розуміє що спричинило такі емоції й що робити. Він зазвичай пов'язував його з когнітивними здібностями та з особистісними характеристиками людини, вважав що вони впливають на рівень емоційного інтелекту[9].

Носенко Е.Л. зазначала, що розумність не тільки підіймає нас над нашими пристрастями та слабкостями, а й допомагає скористатися нашими перевагами, талантами та чеснотами[11]. Вона визначала термін „емоційний інтелект” через поняття „розумність”.

Г.Г. Гарськова вперше у російській психології використала поняття емоційний інтелект. Вона пояснювала його як здатність розуміти стосунки особи, що репрезентуються в емоціях і управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу[4]. Людина, знаючи що певна ситуація може викликати емоцію, аналізує, чи ця емоція є умісною в даний момент, чи може вона нашкодити й навпаки, проаналізувати або ж спрогнозувати як обернеться все при цих обставинах й вчинити за потрібне.

Будь-яка емоція розглядається С.Л. Рубінштейном як «єдність переживання і пізнання»[12]. Вона викликає у людини певні переживання з приводу чогось й вчить її пізнавати себе, інших та оточуючий світ, емоційний досвід сприяє цьому. Повторення емоційної реакції на якусь ситуацію, скажімо, вона бачила синій глибокий океан і відчувала захоплення, а потім високі лісисті гори й відчувала те ж саме, тобто реакція на неймовірний пейзаж.

Також С.Л. Рубінштейн вважав, що судження, яке є основним актом або формою, в якому здійснюється розумовий процес, рідко становить лише інтелектуальний акт[13]. Судження, зазвичай, так чи інакше, насичене емоційністю», тобто навіть якщо ми висуваємо логічне судження, то використовуємо не лише свій розумовий інтелект, а й емоції, які допомагають підбирати кращі аргументи та стимулювати мислення.

З точки зору системного підходу, орієнтуючись на дослідника В. Д. Шадрікова, який вважав що емоційний інтелект – це системний прояв когнітивних та емоційних здібностей з ціллю обробки різних видів інформації різними способами в різних формах поведінки та діяльності[16]. Автор говорить не лише про пізнання свої емоцій, а взагалі пізнання світу через сприйняття та аналізу інформації. Шадріков також виділяє три компоненти емоційного інтелекту: інтелект індивіда, інтелект суб'єкта діяльності та інтелект особистості[16]. В цих компонентах прослідковується ієрархічність, індивід як людська особина, де емоційний інтелект виступає здібністю, що стає суб'єктом діяльності, там людина черпає досвід й набуває емоційну компетентність, яку Д. Гоулман [6] ставить поряд з емоційним інтелектом, й переходить в особистість, соціалізовану людину та креативну.

Автор запропонував термін духовні здібності, які співставляв з емоційним інтелектом, вважав що такі здібності направлені на пізнання інших людей. А важливою особистісною якістю, що дозволяє проникнути в духовний світ людини являється емпатія [16].

Нго Конг Хоан вказав, що «...взаємообумовленість емоціональних і мислительних процесів — є складне психічне явище і що цілісний акт психічного відображення — є єдинство когнітивних і афективних компонентів...», й знання про це допоможуть в практичній діяльності

підвищити інтелектуальну продуктивність[10, с.127]. Не тільки інтелектуальну, а й емоційну, що дозволить керувати своєю поведінкою.

Це ще раз доводить про зв'язок когнітивних процесів з емоційними, що є основою емоційного інтелекту.

Висновки. В статті представлено трактування емоційного інтелекту у психологічних підходах. Дослідження показує, що емоційний інтелект – це система емоційних, когнітивних, комунікаційних та регуляторних здібностей особистості, яка допомагає людині будувати кар'єру, утримувати соціальні зв'язки та розвивати їх, створювати сім'ї та зберігати їх. Він є невід'ємною складовою нашого життя, завдяки якій ми досягаємо успіху, вчимося розуміти себе, свої емоції та інших.

Література

1. Аристотель, О душе, Перевод П.С.Попова, исправленный и дополненный М.И.Иткиным с примечаниями А.В.Сагадеева. В кн.: Аристотель. Соч. в 4-х томах. Т.1, с.371-448 М.: "Мысль", 1976
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти т. / Лев Семенович Выготский. – М.: Педагогика, 1984. – Т. 2: Проблемы общей психологии; под ред. В. В. Давыдова. – 504 с.
3. Гарднер Говард. Структура разума: теория множественного интеллекта: Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – с.281.
4. Гарскова Г. Г. Введение понятия «эмоциональный интеллект» в психологическую теорию // Тез. научн-практ. конф. Ананьевские чтения.- СПб.: Изд-во СПб ун-та, 1999. — С.25 -26.
5. Гегель, Г. В. Ф. Система наук. Часть первая: Феноменология духа [Текст] / Г. В. Ф. Гегель; пер. Г. Г. Шпета. – М.: Наука, 1999. – 444 с.
6. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д. Гоулман – ВКТ, 2009 год. – 160 с. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://likebook.ru/books/download/185850>
7. Декарт Р. Сочинения в 2 т.-Т. 1.— М.: Мысль, 1989. — 654 с.— (Филос. наследие; Т. 106).- С.481-572.
8. Люсин Д.В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник ЭМИн / Д.В. Люсин // Психологическая диагностика. – 2006. – № 4. – С. 3-22.
9. Люсин Д.В. Структура эмоционального интеллекта и связь его компонентов с индивидуальными особенностями: эмпирический анализ /Д.В. Люсин, О.О. Марютина, А.С. Степанова // Социальный интеллект : теория, измерение, исследования: сб. науч. тр. ; под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Уша-кова. – М.: ИП РАН , 2004. – No 4. – С. 129 – 140.
10. Нго Конг Хоан, О. Эмоции в структуре мыслительного процесса: дис. канд. псих. наук. Ленинград, 1984. — 158 с.
11. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: [Монографія] / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. – К.: Вища школа, 2003. –126 с.

12. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2 т. / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Педагогика. – Т. 2. – 1989. – 328 с.
13. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 424 с.
14. Руссо Ж.-Ж. Эмиль, или О воспитании / Ж.-Ж. Руссо // В кн.: Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие / Сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский. - М.: Педагогика, 1988 - С. 157 - 158
15. Христиан Вайсбах, Урсула Данс. Эмоциональный интеллект. М., Лик Пресс, 1988г., с.8.
16. Шадриков В. Д. Ментальное развитие человека М.: Издательство «Аспект Пресс», 2007 г. — 328 с. 19. Шадриков В. Д. К понятию эмоционального интеллекта // Системогенез учебной и профессиональной деятельности / Материалы III Всероссийской научно-практической конференции, 9–10 октября 2007 г. / Под ред. Ю. П. Поваренкова — Ярославль: Канцлер, 2007. с.18
17. Юм Д. Трактат о человеческой природе. Мн.: ООО "Попурри", 1998. С.42-677.
18. Bar-On R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI) / Reuven Bar-On // Psicothema – 2006. – Vol. 18. – P. 13-25.
19. Gardner H. Multiple intelligences. N.Y., 1993. 11
20. Maslow A. H. (1956). A philosophy of psychology. In J. Fairchild (Ed.). Personal problems and psychological frontiers. New York: Sheridan House p.227
21. Mayer J.D., Salovey P. What is emotional intelligence? // P.Salovey, D.Sluyter (Eds.). Emotional development and emotional intelligence: educational implications. N.Y.: Perseus Books Group, 1997. P. 3–31.
22. Thorndike E.L. Intelligence and its uses // Harper's Magazine. — 1920. — № 140. — P. 227—235.

Транслітерація

1. Aristotle, On the Soul, Translated by PS Popov, corrected and supplemented by M. I. Itkin with notes by A. V. Sagadeyev. In the book: Aristotle. Op. in 4 volumes. T.1, p.371-448 М.: "Thought", 1976
2. Vygotsky, LS Collection of works: In 6 volumes / Leo Semenovich Vygotsky. - М: Pedagogy, 1984. - Т. 2: Problems of general psychology; Ed. V. V. Davydova. - 504 s.
3. Gardner Howard. Структура разума: Theory of Multiple Intelligence: Per. with English. - М.: ООО "I.D. Williams", 2007. - p.281.
4. Garskova, G. G. Introduction of the concept of "emotional intelligence" in psychological theory, Tez. scientific-practical. Conf. Ananiev Readings. "- St. Petersburg: Publishing House of St. Petersburg University, 1999. - P.25 -26.
5. Hegel, GV F. System of Sciences. Part One: Phenomenology of the Spirit [Text] / GVF Hegel; trans. G. G. Shpet. - Moscow: Nauka, 1999. - 444 p.

6. Goleman D. Emotional Intelligence / D. Goleman - CGT, 2009. - 160 s. The electronic resource. Access mode: <http://likebook.ru/books/download/185850>
7. Descartes R. Works in 2 vols. 1.- M.: Thought, 1989. - 654 pp. (Philosophical heritage, T. 106) .- P.481-572.
8. Lyusin D.V. A new technique for measuring emotional intelligence: the questionnaire Emin / D.V. Lyusin // Psychological diagnostics. - 2006. - No. 4. - P. 3-22.
9. Lyusin D.V. The structure of emotional intelligence and the connection of its components with individual characteristics: an empirical analysis. Lyusin, O.O. Mariutin, A.S. Stepanova // Social Intelligence: Theory, Dimension, Research: Sat. sci. tr. ; Ed. D.V. Lyusina, D.V. Ushakova. - Moscow: IP RAS, 2004. - No. 4. - P. 129-140.
10. Ngo Cong Hoan, O. Emotions in the structure of the thought process: dis. Cand. crazy. sciences. Leningrad, 1984. - 158 p.
11. Nosenko E.L. Emotional Intelligence: Conceptualization of the Phenomenon, Basic Functions: [Monograph] / E.L. Nosenko, N.V. Carpet - K.: High school, 2003. -126 p.
12. Rubinshtein, SL The foundations of general psychology: in 2 volumes / Sergei Leonidovich Rubinshtein. - M.: Pedagogy. - T. 2. - 1989. - 328 p.
13. Rubinshtein SL Problems of general psychology / Sergei Leonidovich Rubinshtein. - Moscow: Pedagogika, 1973. - 424 p.
14. Rousseau J.-J. Emil, or About Education / Ж.-Ж. Rousseau // In: Comenius Ja. A., Lock D., Rousseau J.-J., Pestalozzi IG Pedagogical heritage / Comp. VM Clarin, AN Dzhurinsky. - M.: Pedagogika, 1988 - P. 157 - 158
15. Christian Weissbach, Ursula Dance. Emotional intellect. M., Lick Press, 1988, p.8.
16. Shadrikov VD Mental development of a person M.: Aspect Press Publishing House, 2007 - 328 p. 19. Shadrikov VD To the concept of emotional intelligence // Systemogenesis of educational and professional activity / Proceedings of the III All-Russian Scientific and Practical Conference, October 9-10, 2007 / Ed. Yu. P. Povarenkova - Yaroslavl: The Chancellor, 2007. p.18
17. Hume D. Treatise on human nature. Mn.: Open Company "Popurri", 1998. With. 42-677.
23. Bar-On R. The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI) / Reuven Dar-On // Psicothema – 2006. – Vol. 18. – P. 13-25.
24. Gardner H. Multiple intelligences. N.Y., 1993. 11
25. Maslow A. H. (1956). A philosophy of psychology. In J. Fairchild (Ed.). Personal problems and psychological frontiers. New York: Sheridan House p.227
26. Mayer J.D., Salovey P. What is emotional intelligence? // P.Salovey, D.Sluyter (Eds.). Emotional development and emotional intelligence: educational implications. N.Y.: Perseus Books Group, 1997. P. 3–31.
- Thorndike E.L. Intelligence and its uses // Harper's Magazine. — 1920. — № 140. — P. 227—235.

Петрученко М.В.

Теоретико-методологические подходы к изучению эмоционального интеллекта

В статье проанализировано понятие эмоционального интеллекта, согласно теоретическим подходам и философским направлениям таким как, материализм, рационализм, эмпиризм, гуманистический, личностный, субъективный, деятельностный и бихевиористический подходы.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, структура эмоционального интеллекта, теоретические подходы, эмпатия, эмоции, способности, компоненты эмоционального интеллекта.

Petrychenko M. V.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF EMOTIONAL INTELLIGENCE

The subject of this study is the substantiation of the notion of emotional intelligence, the presentation of its structure. the concept of emotional intelligence is analyzed in accordance with theoretical approaches and philosophical directions such as materialism, rationalism, empiricism, behavioristic, humanistic approach, activity, subject, personality, system approaches.

The purpose of the article: theoretical study of the concept of emotional intelligence

The methods of research are presented in the form of a theoretical analysis of philosophical and psychological literature.

The results of the study are presented in the form of terms that explain the emotional intelligence from the point of view of various theoretical approaches.

Key words: emotional intelligence, structure of emotional intelligence, theoretical approaches, empathy, emotions, abilities, components of emotional intelligence.

Relevance of the problem. In the modern world, the concept of emotional intelligence becomes more and more relevant. Scientists interpret it as the ability of a person to understand his emotions, another person and control them. Emotional intelligence contributes to the acceptance of the right decisions and the establishment of relations with others, contributing to the success, the successful resolution of certain issues.

Петрученко Марина Вікторівна – аспірантка кафедри теоретичної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка.